

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE 3/2003 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om utnämning av domare och till komplettering av vissa andra lagar med bestämmelser om domstolspersonalens språkkunskaper

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 4 november 2003 en proposition med förslag till lag om ändring av lagen om utnämning av domare och till komplettering av vissa andra lagar med bestämmelser om domstolspersonalens språkkunskaper (RP 103/2003 rd) till lagutskottet för beredning.

- regeringsråd Heikki Liljeroos, justitieministeriet
- lagman Kenneth Nygård, Ålands tingsrätt
- tingsdomare Mikko Saleva, Tingsrättsdomarna rf
- lagman Harri Äimä, Finlands Domareförbund rf
- ordförande Henrik Lax, Svenska Finlands Folkting.

Sakkunniga

Utskottet har hört

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår bestämmelser om de krav på kunskaper i finska och svenska som gäller för domare, föredragande vid domstol, tingsfiskaler och notarier vid tingsrätt samt sakkunnigledamöter vid domstol med uppdraget som bisyssla.

Enligt förslaget ska en domare vid en enspråkig domstol som utnämns enligt lagen om utnämning av domare ha utmärkta muntliga och skriftliga kunskaper i befolkningens språk inom domstolens domkrets. Detta motsvarar kravet att domarna ska behärska språket fullständigt, vilket ingick i den tidigare lagen. Dessutom krävs det att domare vid enspråkiga domstolar ska ha nöjaktig förmåga att förstå och i tal använda det

andra språket. En domare vid en tvåspråkig domstol ska enligt förslaget ha utmärkta muntliga och skriftliga kunskaper i befolkningsmajoritetens språk och nöjaktig förmåga att i tal och skrift använda det andra språket.

I rättskipningen vid domstolarna deltar också föredragande, tingsfiskaler och notarier vid tingsrätter och sakkunnigledamöter vid domstolarna med uppdraget som bisyssla. Bestämmelser om språkkunskapskraven för dem föreslås ingå i lagarna om respektive domstolar och respektive särskilda rättegångsförfarande.

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2004.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Med hänvisning till propositionen och övrig utredning anser utskottet propositionen vara behövlig och angelägen. Utskottet tillstyrker lagförslagen, men med följande anmärkningar och ändringsförslag.

Behörighetsvillkor angående kunskaper i finska och svenska

Enligt grundlagens 17 § 2 mom. ska vars och ens rätt att hos domstol använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, tryggas genom lag. Behörighetsvillkoren i fråga om kunskaper i nationalspråken för domare, domstolarnas sakkunnigledamöter och domstolarnas föredragande är ett sätt att tillgodose denna rättighet i praktiken. Genom rättsliga behörighetsvillkor kan man i och för sig skapa formella förutsättningar för att rätten att använda sitt eget språk realiseras på grundlagsfäst sätt. Men i praktiken är situationen visavi språkkunskaper inte problemfri.

Av propositionen framgår (s. 8/II) att det också i tvåspråkiga tingsrätter och förvaltningsdomstolar finns en lång rad domare, som trots att de formellt sett har adekvata språkkunskaper inte har de praktiska språkkunskaper som behövs för att handlägga mål och ärenden eller sköta andra uppgifter på ämbetsdistriktets minoritetsspråk. Lagutskottet påpekade redan när förslaget till lag om utnämning av domare (205/2000) var aktuellt att svenskspråkiga som deltar i muntliga förhandlingar inte alltid blir riktigt förstådda. Utskottet ansåg att det vid utnämningen av domare är viktigt att beakta att domstolarna i tillräcklig utsträckning måste få tillgång till domare som kan svenska (LaUB 1/2000 rd, s. 8/I — RP 109/1999 rd). Saken är fortfarande angelägen, understryker utskottet.

Också domare och annan rättskipningspersonal vid domstolarna faller under 3 § i lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003). Enligt denna paragraf i den nya lag som träder i kraft den 1 januari 2004 ska myndigheten förvissa sig om att den som anställs har sådana språkkunskaper som arbetsupp-

gifterna kräver. När det faktiskt gäller att tillgodose de språkliga rättigheterna spelar enligt utskottets mening 2 § en ännu viktigare roll än 3 §. Den ålägger myndigheten att genom att ordna utbildning och genom andra personalpolitiska åtgärder se till att de anställda har tillräckliga språkkunskaper för att kunna sköta myndighetens uppgifter på det sätt som språklagen (423/2003) och andra lagar förutsätter. I linje härmed understryker utskottet vikten av att språkutbildning anordnas i tillräcklig utsträckning. Enligt utredning till utskottet kommer det emellertid inte att särskilt anvisas nya finansiella resurser för ändamålet. I detta läge bör det ses till att resurserna utnyttjas effektivt genom att utbildningen riktas in på dem vars språkkunskaper lättast kan förbättras.

En annan sak som enligt utskottets mening bör diskuteras är vilka personliga ekonomiska incitament som kunde komma i fråga för att få domarna och den övriga rättskipningspersonalen att förbättra sina språkkunskaper. I sista hand handlar det också om att göra domarämbetet attraktivt bland juristkåren även i ett ekonomiskt perspektiv genom en betryggande lönesättning (se även LaUU 17/2000 rd — B 2/2000 rd). Detta är ett sätt, menar utskottet, att på generell nivå försöka få språkkunniga personer att söka sig till uppgifterna i fråga.

Kraven på kunskaper i samiska

Regeringen föreslår i propositionen inga behörighetsvillkor för domare eller annan rättskipningspersonal vad gäller kunskaper i samiska. Samernas rätt att använda sitt eget språk hos domstol och att få expeditioner på detta språk har i praktiken tillgodosetts genom att tolk och översättare anlitats. Samtidigt med denna proposition håller riksdagen på att behandla en proposition med förslag till lag om samiska (RP 46/2003 rd). I 14 § 3 mom. i den sistnämnda propositionen sägs det att i fråga om språkkunskaper i samiska och hur dessa kunskaper ska visas gäller lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda. Denna hänvis-

ningsbestämmelse ska enligt motiven till den nu föreliggande propositionen (s. 9/II) även gälla domare. I 7 § i lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda föreskrivs det att för anställda vid statliga myndigheter kan krav på kunskaper i andra språk än finska och svenska ställas genom ministerieförordning, om arbetsuppgifterna förutsätter det och om kraven inte enligt lag ska fastställas genom förordning av statsrådet. Om det i framtiden anses nödvändigt att kunskaper i samiska ska ingå i behörighetsvillkoren för domare, är det enligt utskottet inte korrekt att detta ska kunna regleras genom en ministerieförordning. Om det blir aktuellt med sådana behörighetsvillkor, förutsätter utskottet att bestämmelser om dem ingår i lag på samma sätt som om andra behörighetsvillkor gällande domarnas språkkunskaper.

Detaljmotivering

1. Lag om ändring av lagen om utnämning av domare

12 §. Behörighetsvillkor som gäller domares kunskaper i finska och svenska. I 3 mom. ingår en fullmaktsbestämmelse. Enligt den kan genom förordning av statsrådet undantag föreskrivas från de behörighetsvillkor i 1 mom. som gäller språkkunskaper, om det genom lag eller med stöd av lag inrättas avdelningar eller tjänster vid en domstol för att trygga de språkliga rättigheterna för den finsk- eller den svenskspråkiga befolkningen.

I propositionsmotiven (s. 15/I) påpekas det att frågan om att inrätta eventuella en- eller tvåspråkiga avdelningar eller enheter vid domstolarna inte avgörs här utan i samband med ändringar av de organisatoriska lagarna för respektive domstolar. Men regeringen har ännu inte fått några sådana propositioner för behandling. Utskottet ser ingen idé i att lagen får en fullmaktsbestämmelse om undantag från språkkunskapskraven för domare när exakt information om innehållet i de aviserade revideringarna ännu inte föreligger. Därför föreslår utskottet att momentet stryks.

2. Lag om ändring av 6 § hovrättslagen

Ikraftträdelsebestämmelsen. Enligt ikraftträdelsebestämmelsens 3 mom. är den som blivit utnämnd för viss tid till föredragande i fråga om språkkunskaperna behörig för tjänsteförhållandet till utgången av denna tid. I 4 mom. föreskrivs det att när lagen har trätt i kraft kan också en person som uppfyller alla andra lagfästa behörighetsvillkor utom kravet på muntliga kunskaper i domkretsens andra språk utnämnas till föredragande i tjänsteförhållande för viss tid vid en enspråkig domstol, om denna tid går ut senast den 30 juni 2004. Av propositionsmotiven (s. 17/I) framgår det att bestämmelsen är avsedd att gälla både tjänster och tjänsteförhållanden på viss tid. För att beakta detta syfte och samordna formuleringen i ikraftträdelsebestämmelsens moment föreslår utskottet uttrycket "till föredragande för viss tid" i 3 och 4 mom.

3. Lag om ändring av tingsrättslagen

Ikraftträdelsebestämmelsen. Enligt ikraftträdelsebestämmelsens 3 mom. är den som blivit utnämnd för viss tid till tingsfiskal före lagens ikraftträdande i fråga om språkkunskaperna behörig för tjänsteförhållandet till utgången av denna tid, och den som blivit utnämnd till notarie före lagens ikraftträdande är behörig till praktiktidens slut. Enligt 4 mom. kan när denna lag har trätt i kraft också en person som uppfyller de i lag föreskrivna behörighetsvillkoren, utom kravet på nöjaktig förmåga att i tal använda domkretsens andra språk, utnämnas till tingsfiskal i tjänsteförhållande för viss tid eller till notarie vid enspråkig domstol, om denna tid går ut senast den 30 juni 2004. Enligt motiveringen (s. 18/I) ska bestämmelsen gälla både tjänster och tjänsteförhållanden för viss tid. För att beakta detta syfte och samordna formuleringen i ikraftträdelsebestämmelsens moment föreslår utskottet att formuleringen i 3 och 4 mom. ses över.

4. Lag om ändring av 2 a § lagen angående Högsta förvaltningsdomstolen

Ingress. Utskottet föreslår att den oriktiga hänvisningen till författningssamlingen rättas i ingressen.

5. Lag om ändring av lagen om förvaltningsdomstolarna

Ikraftträdelsebestämmelsen. I syfte att samordna formuleringen i ikraftträdelsebestämmelsens moment föreslår utskottet uttrycket "föredragande för viss tid" i 4 och 5 mom.

6. Lag om ändring av lagen om försäkringsdomstolen

5 a §. Språkkunskaper för ledamöter med uppgiften som bisyssla, 4 §. Behörighet för och förordnande av läkarledamot (Nytt) och 5 §. Förordnande av övriga ledamöter med uppgiften som bisyssla (Nytt). I paragrafen föreskrivs om språkkunskaper för dels läkarledamot och suppleant för läkarledamot vid försäkringsdomstolen, dels i 5 § avsedda övriga ledamöter med uppgiften som bisyssla. Utskottet anser det som en lagstiftningstekniskt misslyckad lösning att behörighetsvillkoren beträffande språkkunskaper för ledamöter vid försäkringsdomstolen med uppgiften som bisyssla läggs fast separat från deras övriga behörighetsvillkor i en paragraf för sig. Utskottet föreslår därför att 5 a § stryks i lagförslaget och att behörighetsvillkoren beträffande språkkunskaper fogas till gällande 4 § 1 mom. och 5 § 1 mom.

1.

Lag

om ändring av lagen om utnämning av domare

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 25 februari 2000 om utnämning av domare (205/2000) 1 § 3 mom., rubriken för 11 § samt 12 och 13 § som följer:

Ikraftträdelsebestämmelsen. Utskottet föreslår att formuleringen i ikraftträdelsebestämmelsens 2 mom. korrigeras. Vidare föreslår det att också suppleanter för läkarledamöter och suppleanter för övriga ledamöter med uppgiften som bisyssla nämns särskilt i bestämmelsen, eftersom övergångsbestämmelsen enligt motiven (s. 21/I) också avses gälla dem.

7. Lag om ändring av 6 § lagen om arbetsdomstolen

6 §. Paragrafen föreslås bli kompletterad med behörighetsvillkor beträffande språkkunskaper för ledamöter och suppleanter vid arbetsdomstolen. Bestämmelsen är ändå inte lagstiftningstekniskt helt klar, eftersom den kan förstås så att behörighetsvillkoren i paragrafens 1 mom. inte längre gäller ledamöterna vid arbetsdomstolen i 2 § 3 mom. Lagutskottet föreslår därför att paragrafens 2 mom. preciseras genom att hänvisningen till samma paragrafs 1 mom. stryks. Samtidigt vill utskottet ändra momentets formulering så att det klart framgår att det gäller bara behörighetsvillkor beträffande språkkunskaper.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan sagda föreslår lagutskottet

att lagförslag 8—10 godkänns utan ändringar och

att lagförslag 1—7 godkänns med följande ändringar:

1 och 11 §
(Som i RP)

(3 mom. *utesl.*)

12 §

13 §
(Som i RP)

Behörighetsvillkor som gäller domares kunskaper i finska och svenska

Ikraftträdelsebestämmelse
(Som i RP)

(1 och 2 mom. som i RP)

2.

Lag

om ändring av 6 § hovrättslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i hovrättslagen av den 21 januari 1994 (56/1994) 6 § som följer:

6 §
(Som i RP)

Ikraftträdelsebestämmelse

(1 och 2 mom. som i RP)

Den som blivit utnämnd (*utesl.*) till föredragande *för viss tid* före lagens ikraftträdande är i fråga om språkkunskaperna behörig för tjänsteförhållandet till utgången av denna tid.

När denna lag har trätt i kraft kan en person som uppfyller de i lag föreskrivna behörighetsvillkoren, utom kravet på nöjaktig förmåga att i tal använda domkretsens andra språk, utnämnas till föredragande (*utesl.*) för viss tid vid enspråkig domstol, om denna tid går ut senast den 30 juni 2004.

3.

Lag

om ändring av tingsrättslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i tingsrättslagen av den 28 juni 1993 (581/1993) 13 a § sådan den lyder i lag 1182/2000 och *fogas* till lagen en ny 4 a § som följer:

4 och 13 a §
(Som i RP)

Ikraftträdelsebestämmelse
(1 och 2 mom. som i RP)

Den som blivit utnämnd (*utesl.*) till tingsfiskal *för viss tid* före lagens ikraftträdande är i fråga

ga om språkkunskaperna behörig för tjänsteförhållandet till utgången av denna tid, och den som blivit utnämnd till notarie före lagens ikraftträdande är behörig till praktiktidens slut.

När denna lag har trätt i kraft kan en person som uppfyller de i lag föreskrivna behörighets-

villkoren, utom kravet på nöjaktig förmåga att i tal använda domkretsens andra språk, utnämnas till *tingsfiskal (utesl.) för viss tid* eller till notarie vid enspråkig domstol, om denna tid går ut senast den 30 juni 2004.

4.

Lag

om ändring av 2 a § lagen angående Högsta förvaltningsdomstolen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 22 juli 1918 angående Högsta förvaltningsdomstolen (47/1918) 2 a § 3 mom., sådant det lyder i lag 107/2000, som följer:

2 a §
(Som i RP)

Ikraftträdelsebestämmelse
(Som i RP)

5.

Lag

om ändring av lagen om förvaltningsdomstolarna

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till lagen den 26 mars 1999 om förvaltningsdomstolarna (430/1999) en ny 8 a § samt till 10 §, sådan den lyder i lag 106/2000, ett nytt 2 mom. som följer:

8 a och 10 §
(Som i RP)

om språkkunskaperna behörig för tjänsteförhållandet till utgången av denna tid.

Ikraftträdelsebestämmelse
(1—3 mom. som i RP)

När denna lag har trätt i kraft kan en person som uppfyller de i lag föreskrivna behörighetsvillkoren, utom kravet på nöjaktig förmåga att i tal använda befolkningens andra språk inom domkretsen, utnämnas till föredragande (*utesl.*)

En föredragande (*utesl.*) för viss tid som blivit utnämnd före lagens ikraftträdande är i fråga

för viss tid vid enspråkig förvaltningsdomstol,
om denna tid går ut senast den 30 juni 2004.

6.

Lag

om ändring av lagen om försäkringsdomstolen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 21 februari 2003 om försäkringsdomstolen (132/2003) 4 § 1 mom. och 5 § 1 mom.
(utesl.) som följer:

4 § (Uusi)

Behörighet för och förordnande av läkarledamöter

Läkarledamöter och deras suppleanter skall vara legitimerade läkare. *Läkarledamöter och deras suppleanter skall ha goda muntliga och skriftliga kunskaper i finska samt nöjaktiga muntliga och skriftliga kunskaper i svenska.*

5 § (Uusi)

Förordnande av andra ledamöter med uppgiften som bisyssla

Statsrådet förordnar på framställning av justitieministeriet för fem år i sänder ett tillräckligt antal ledamöter med uppgiften som bisyssla, vilka är förtrogna med arbetsförhållanden eller företagsverksamhet samt med militärskadeärenden,

den, samt suppleanter för dem till försäkringsdomstolen, dock högst till dess de uppnår den avgångsålder som anges i 6 §. *De ledamöter med uppgiften som bisyssla som avses här och deras suppleanter skall förordnas så att det bland dem finns ett tillräckligt antal med kunskaper i finska och ett tillräckligt antal med kunskaper i svenska.*

5 a § (Utesl.)

Ikraftträdelsebestämmelse

(1 mom. som i RP)

Den som blivit *förordnad* för viss tid till läkarledamot *och suppleant för läkarledamot samt annan sakkunnigledamot med uppgiften som bisyssla och dennes suppleant* före denna lags ikraftträdande är i fråga om språkkunskaperna behörig för uppgiften till utgången av denna tid.

7.

Lag

om ändring av 6 § lagen om arbetsdomstolen

I enlighet med riksdagens beslut

LaUB 3/2003 rd — RP 103/2003 rd

ändras i lagen den 31 juli 1974 om arbetsdomstolen (646/1974) 6 §, sådan den lyder i lag 214/2000, som följer:

6 § (1 mom. som i RP)	(3 och 4 mom. som i RP)
Den ledamot eller suppleant i arbetsdomstolen som avses i 2 § 2 mom. skall ha goda muntliga och skriftliga kunskaper i finska samt nöjaktiga muntliga och skriftliga kunskaper i svenska.	<u>Ikraftträdelsebestämmelse</u> (Som i RP)

Helsingfors den 25 november 2003

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Tuija Brax /gröna	Tero Rönni /sd
vordf. Susanna Rahkonen /sd	Petri Salo /saml
medl. Esko Ahonen /cent	Pertti Salovaara /cent
Reijo Kallio /sd	Minna Sirnö /vänst
Petri Neittaanmäki /cent	Timo Soini /saf
Lauri Oinonen /cent	Marja Tiura /saml
Heli Paasio /sd	Jutta Urpilainen /sd
Lyly Rajala /kd	Jan Vapaavuori /saml.

Sekreterare var

utskottsråd Risto Eerola.